

**การพัฒนาารูปแบบการผลิตหัตถกรรม
กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา**

**Potential Development of Handicraft Occupational Group
a Case Study of : Water Hyacinth Handicraft Group
Ban Pho, Mueang District, Nakhon Ratchasima Province**

พงศ์พิพัฒน์ คำสิม และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์
Phongpipat Kamsim and Sathapond Mongkonsrisawat
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: jae.99@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของกลุ่มมีการจัดตั้งขึ้นด้วยสมาชิกในหมู่บ้านเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยเริ่มจากอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาแนะนำวิธีการนำผักตบชวามาประยุกต์โดยสานเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ จนชาวบ้านได้นำมาผลิตให้เกิดเป็นอาชีพและรายได้ และได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา จนเป็นสินค้า OTOP ของตำบลบ้านโพธิ์ ในด้านการบริหารของกลุ่มได้มีการจัดตั้งโครงสร้างที่ชัดเจนมีการแบ่งหน้าที่ให้ด้านต่างๆ แต่ปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มได้พบคือ 1) ปัญหาด้านการผลิตออกแบบตัวผลิตภัณฑ์ที่มีความต้องการให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น 2) ปัญหาด้านการตลาดที่กระจายสินค้ายังอยู่ในวงแคบมีความต้องการให้สินค้ามีการกระจายที่มากขึ้น ซึ่งปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยให้กลุ่มมีการจัดฝึกอบรมด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และมีการติดต่อการวางจำหน่ายสินค้าให้มากขึ้น

โดยผ่านทางงานสินค้า OTOP ในจังหวัดใกล้เคียงและมีการวางจัดจำหน่ายตามงานของจังหวัดต่างๆ เพื่อเป็นการขยายฐานกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้มากขึ้น

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์; การตลาด; สินค้า OTOP

Abstract

The purposes of the research were to 1) to research the current situation of the operation of the water hyacinth, 10 Ban Pho district, Mueang district, Nakhon Ratchasima province. 2) to research the problems and obstacles. The water hyacinth, the 10 Ban Pho district, Mueang district, Nakhon Ratchasima province and 3) to research the ways and suggestions in the development of the water hyacinth, the 10 Ban Pho district, Mueang district, Nakhon Ratchasima province.

The research found that: The generality of the group was established by members in the village begins in 1992 begin from the professor of Chulakongkorn University, Instructions method to applied the water hyacinth to using the device. The villagers used to produce a occupation and income and has set up a group of villagers produce products made from water hyacinth until the goods OTOP district Ban Pho. And management of the group. Was manufactures products made from water hyacinth is OTOP products of Ban Pho district to manage the work of the group has established a clear structure has split duties, e.g. But the problems and obstacles that the group has encountered is. 1) The problem of production design more diverse products. 2) Marketing problems that distribution is also narrow. Will make the product more dispersive. The problems can be resolved by the group to provide training in product design and contact the product distribution through OTOP products in neighboring provinces and distribution by the province. To expand the customer base to more.

Keywords: Product; Marketing; OTOP

1. บทนำ

โดยทั่วไปการสร้างเครื่องจักสานจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยตามสภาพภูมิศาสตร์รวมถึงประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวัสดุในท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบกันขึ้นเป็นเครื่องจักสานในรูปแบบและลวดลายต่างๆ จากอดีตมาถึงปัจจุบันจะเห็นว่ารูปแบบและลวดลายของเครื่องจักสานที่สร้างขึ้นโดยชนชาติต่างๆ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายในการสานจะมีจำกัดอยู่ไม่มากนัก และความจำกัดของลวดลายนี้ทำให้รูปทรงของเครื่องจักสานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันไปด้วย นอกจากนี้วัสดุที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานยังพบว่าในกลุ่มประเทศที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันก็มีการใช้วัสดุชนิดเดียวกัน เช่น การทำเครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ พบว่ามีทำกันในกลุ่มประเทศแถบเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น ไทย และฟิลิปปินส์ เป็นต้น การทำเครื่องจักสานนั้นเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านพื้นเมืองที่มีทำกันมาแต่โบราณ และมีทำทั่วไปในทุกภาคของประเทศ ปัจจุบันเครื่องจักสานของไทยได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติเป็นอันมาก เนื่องจากเป็นงานหัตถกรรมอันทรงคุณค่า ผลิตขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์และมีฝีมืออันประณีตของคนไทย และมีการออกแบบที่ทันสมัย ประกอบกับเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นจากวัสดุธรรมชาติซึ่งมีความงดงามตามธรรมชาติอยู่แล้ว (Leesuwan, 2016 : 9)

ปัจจุบันผักตบชวาก็เป็นที่นิยมนำมาผลิตเป็นเครื่องจักสานเช่นกัน โดยผักตบชวาเป็นพืชน้ำ ประเภทใบเลี้ยงเดี่ยวลอยน้ำ เจริญงอกงามโดยไม่ต้องอาศัยรากยึด และมีชื่อเรียกในแต่ละ

ท้องถิ่นไม่เหมือนกัน เช่น ผักปอด สวะ ผักโรค ผักตบชวา ผักยะวา ผักอีโยก เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยมีผักตบชวามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยเจ้านายในสมัยนั้นได้ตามเสด็จไปประเทศอินโดนีเซีย ปี พ.ศ. 2444 ได้เห็นผักชนิดนี้ออกดอกสีม่วงสวยงามอยู่ทั่วไป จึงได้นำเอาพันธุ์ผักตบชวามายังประเทศไทยเพียงเล็กน้อย ใส่อ่างดินเลี้ยงไว้หน้าวังสระประทุมจนกระทั่งออกดอกสวยงามและเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนล้นกระถาง ประกอบด้วยในช่วงนั้นเกิดน้ำท่วมวังสระประทุมทำให้ผักตบชวาล่องลอยกระจัดกระจายออกไปตามที่ต่างๆ ภาครัฐบาลและเอกชนจึงหาวิธีการกำจัดผักตบชวาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงได้หาแนวทาง 2 ในการนำผักตบชวามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ก็สามารถนำมาใช้ได้หลายลักษณะ เช่น เป็นอาหารสัตว์ ใช้เป็นวัสดุในการเพาะเห็ดฟาง เพาะชำต้นไม้ ใช้ผลิตก๊าซชีวภาพ ใช้ผลิตปุ๋ยจำหน่ายได้ทั้งตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางหรือแม้แต่ตลาดต่างประเทศ ทำให้สามารถเปลี่ยนวัชพืชที่ไม่มีคุณค่าให้เป็นพืชเศรษฐกิจ สร้างการกระจายรายได้สู่ประชาชนในชนบทเป็นอย่างดีและเป็นการช่วยลดมลภาวะทางน้ำอีกทางหนึ่งด้วยผลิตภัณฑ์จากผักตบชวานับว่าเป็นการสร้างรายได้แก่ผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะต้นทุนการผลิตค่อนข้างต่ำเนื่องจากใช้วัสดุส่วนใหญ่จากธรรมชาติ ประกอบด้วยงานหัตถกรรมจักสานดูเหมือนจะเป็นส่วนหนึ่งของคนไทยมานับตั้งแต่โบราณกาล คนไทยรู้จักการประดิษฐ์เครื่องจักสานนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหลายๆ ชนิด เช่น กระจาด กระบุง ตะกร้า เป็นต้น และได้สืบทอดงานฝีมือสู่ลูกหลานเรื่อยมา

นครราชสีมา หรือที่เรียกว่า "โคราช" เปรียบเสมือน ประตูสู่ภาคอีสาน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 259 กิโลเมตร เป็นเมืองใหญ่บนดินแดนที่ราบสูง ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ผู้มาเยือนจะเพลิดเพลินกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งเดินป่าศึกษาธรรมชาติ พักผ่อนหย่อนใจริมอ่างเก็บน้ำ ชื่นชมความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมขอมโบราณ เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งยังได้อิ่มอร่อยกับอาหารอีสานต้นตำรับ ก่อนกลับยังได้ซื้อหาสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีให้เลือกอีกมากมาย คำว่า นครราชสีมา เกิดจากการรวมชื่อเมืองโบราณสองเมือง คือ เมืองโคราชและเมืองเสมา ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอโนนสูง นครราชสีมาเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณหลายแห่งตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยที่มีการเผยแพร่ของวัฒนธรรมทวารวดี และวัฒนธรรมแบบขอมเข้ามาในดินแดนแถบนี้ เคยมีฐานะเป็นเมืองเจ้าพระยามหานครเช่นเดียวกับเมืองนครศรีธรรมราชทางภาคใต้ มีอำนาจปกครองหัวเมืองน้อยใหญ่ในอีสานหลายแห่ง จนมาถึงปัจจุบันก็ยังคงความสำคัญอย่างต่อเนื่อง ในฐานะที่เป็นเมืองศูนย์กลาง ทางด้านคมนาคม เศรษฐกิจของภาคอีสาน

ในเขตตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นตำบลเก่าแก่ ตั้งขึ้นเมื่อปี 2457 ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาโคราช สถานที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองนครราชสีมา ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านยัง หมู่ที่ 2 บ้านโตนด หมู่ที่ 3 บ้านบูรณพานิชย์

หมู่ที่ 4 บ้านศรีพัฒนา หมู่ที่ 5 บ้านวังหิน หมู่ที่ 6 บ้านมะค่า หมู่ที่ 7 บ้านแสนเมือง หมู่ที่ 8 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 9 บ้านลองตอง และหมู่ที่ 10 บ้านมะค่าพัฒนา โดยชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันมา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 โดยเริ่มจากการที่ คณะอาจารย์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดินทางมาแนะนำ ให้ชาวบ้านนำเอาผักตบชวาที่มีอยู่เกล็ดลอน มาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยนำไปสานเป็นผลิตภัณฑ์ ขายเป็นรายได้เสริมให้กับชาวบ้านเอง ซึ่งในช่วงแรกๆ คณะอาจารย์จุฬาฯ ได้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตั้งแต่การหาตลาด การออกแบบ การบริหารจัดการ ตลอดจนเทคนิคการสานแบบต่างๆ ซึ่งชาวบ้านมีพื้นฐานอยู่แล้ว จนชาวบ้านสามารถดูแลตนเองได้ ก็ดำเนินการต่อมาเรื่อยๆ และต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนจากสถานสงเคราะห์บ้านนารี สวัสดิ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการผลิตหัตถกรรม ภูมิศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ภายในครัวเรือนที่ร่วมสมัย เพื่อให้ผู้บริโภคมีความสนใจ กับผลิตภัณฑ์มากขึ้น จึงทำการศึกษาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และกระบวนการจักสานของชาวบ้าน กลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นกลุ่มสินค้า OTOP ระดับ 4 ดาว เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับยุคสมัย ปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าพัฒนาคุณภาพกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยที่จะทำการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่ม OTOP กลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากจะได้ทราบข้อมูลของกลุ่มสมาชิกอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้รวบรวมค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้าน จากผักตบชวาของจังหวัดนครราชสีมา ก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลภาคสนามข้อมูลด้านเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ผลงานวิจัย ตำราวิชาการ รายงานการค้นคว้าของผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสารข้อมูลของทางราชการ วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความฯ

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก 2 ส่วนคือ

- 1) การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บ

ข้อมูล โดยการสังเกตการณ์ โดยสังเกตผลงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับเจ้าของผลงาน แล้วจึงนำเข้าสู่ประเด็นที่ตั้งไว้ โดยสนทนาให้อยู่ในขอบเขตที่จะตั้งคำถามหรือพยายามดึงข้อมูลในส่วนที่ต้องการให้ได้มากที่สุด และการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์ พูดคุยหรือสัมภาษณ์ นอกจากจะบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูลด้วยแถบบันทึกเสียง และใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพผลงานศิลปะหัตถกรรมด้วย และ 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านจากผักตบชวาของจังหวัดนครราชสีมา ก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลภาคสนามข้อมูลด้านเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ผลงานวิจัย ตำราวิชาการ รายงานการค้นคว้าของผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสารข้อมูลของทางราชการ วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความฯ

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สภาพทั่วไปของกลุ่มมีการจัดตั้งขึ้นด้วยสมาชิกในหมู่บ้านเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยเริ่มจากอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาแนะนำวิธีการนำผักตบชวามาประยุกต์โดยสานเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ จนชาวบ้านได้นำมาผลิตให้เกิดเป็นอาชีพและรายได้ และได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหัตถกรรม

จักสานผักตบชวา จนเป็นสินค้า OTOP ของตำบลบ้านโพธิ์ ในด้านการบริหารของกลุ่มได้มีการจัดตั้งโครงสร้างที่ชัดเจนมีการแบ่งหน้าที่ให้ด้านต่างๆ

2. ปัญหาและอุปสรรค กลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาในเรื่องของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมีอยู่ 2 ด้าน คือ ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ และปัญหาด้านการตลาด

2.1 ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันสินค้าที่กลุ่มจักสานผักตบชวาผลิตเน้นไปทางเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ชิ้นงานไม่ใหญ่มากนัก เช่น ตะกร้า ก่องใส่กระดาษทิชชู กระเป๋า สินค้าที่กลุ่มผลิตจะทำออกมาในรูปแบบที่ขนาดแตกต่างกันตามความต้องการของลูกค้าและความเหมาะสมกับการใช้งาน วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตนั้นใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น คือผักตบชวาเนื่องจากสมัยก่อนผักตบชวาในตำบลบ้านโพธิ์มีจำนวนมากและไม่ได้ใช้ประโยชน์จนได้มีอาจารย์ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ได้มาแนะนำและสอนวิธีการนำผักตบชวามาพัฒนาให้เกิดประโยชน์และเกิดรายได้ โดยเป็นการลดต้นทุนในการผลิตสินค้าต่างๆ การผลิตของกลุ่มนั้นแบ่งกันตามความชำนาญของสมาชิก ซึ่งสมาชิกที่มาดำเนินการผลิตสินค้าในแต่ละวันอาจจะจะมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากสมาชิกบางคนได้ผลิตสินค้าเองที่บ้านแล้วค่อยเอามารวมกลุ่มในการขาย ซึ่งบางครั้งอาจทำให้การผลิตสินค้านั้นมีจำนวนน้อย ทำให้ลูกค้าไม่มีสินค้า

ที่เลือกหลากหลายมากนัก โดยส่วนใหญ่กลุ่มผลิตจะจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าที่มาดูสินค้าถึงที่คือที่จัดตั้งกลุ่มคือ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และบางครั้งกลุ่มก็ได้มีการจัดจำหน่ายตามงาน OTOP ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภายในจังหวัดนครราชสีมา หรือตามจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ ด้านจุดเด่นของตัวสินค้าที่มีส่วนในการตัดสินใจซื้อของลูกค้า คือ ด้านรูปแบบของตัวสินค้า ที่มีลักษณะที่สามารถใช้งานได้จริง สามารถซื้อเป็นของขวัญให้กับญาติผู้ใหญ่ได้ ราคาขอมเยา ที่ผู้ซื้อที่มีรายได้ไม่มากนักสามารถซื้อสินค้าไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่มีความหลากหลาย โดยสินค้านั้นสามารถเพิ่มลวดลายสีสันเข้าไปในตัวสินค้ามากขึ้น ได้ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในตัวสินค้ามากขึ้น ซึ่งสินค้าที่ทางกลุ่มได้ผลิตนั้นส่วนใหญ่ไม่มีสีสันไม่มีลวดลายเท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่เป็นในลักษณะสีพื้นๆเพียงสีเดียว บางครั้งอาจทำให้ไม่เกิดความสะดุดตาในตัวสินค้า

2.2 ปัญหาด้านการตลาดกลุ่มจักสานผักตบชวามีการดำเนินงานด้านการตลาด ซึ่งมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าได้แก่ การขายตรงต่อลูกค้าที่สะดวกเข้ามาเลือกซื้อสินค้าในพื้นที่ หรือสามารถติดต่อผ่านทาง www.banphokorat.go.th ซึ่งเป็นเว็บไซต์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลบ้านโพธิ์ ซึ่งภายในเว็บไซต์จะมีรูปสินค้าและราคาอยู่หากลูกค้าท่านใดไม่สะดวกที่จะมาเลือกซื้อในพื้นที่ก็สามารถสั่งซื้อออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการตลาดในการขายสินค้าของกลุ่มจักสานผักตบชวานั้น

พบว่า ไม่ค่อยมีการประชาสัมพันธ์ของทางกลุ่มเท่าไรหรือนอกเหนือจากในเว็บไซต์ www.banphokorat.go.th ไม่มีการโฆษณาขายตามป้ายโฆษณา หรือมีแผ่นพับแจกบุคคลทั่วไปให้ได้ทราบว่ามีการผลิตสินค้าจากผักตบชวาว่างจำหน่ายที่ใดบ้าง การจัดจำหน่ายสินค้าผ่านตัวแทนที่เข้ามารับซื้อในกลุ่มนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก ทำให้สินค้าไม่มีการกระจายไปตามภูมิภาคอื่นๆ แต่ทางกลุ่มมีการนำเสนอสินค้าผ่านตามงานเทศกาลต่างๆ ที่ทางจังหวัดนครราชสีมาจัดขึ้น เช่น งานกาชาด งานยาโม งานสินค้า OTOP เป็นต้นแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มจักสานผักตบชวา หมู่ 10 ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาในด้านการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้มีความยั่งยืนนั้น ผู้นำชุมชนและสมาชิกในกลุ่ม รวมถึงบุคคลทั่วไปที่เป็นลูกค้าได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนากลุ่มในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 ด้านการพัฒนาสมาชิกกลุ่ม โดยสมาชิกกลุ่มมีหน้าที่หลัก คือ ดำเนินการผลิตเครื่องจักสานที่ทำมาจากผักตบชวาให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและทันต่อความต้องการของลูกค้า จากการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ การฝึกอบรมการผลิตสินค้าให้สมาชิกกลุ่ม

มีความสามารถในการผลิตสินค้าได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

3.2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแสดงถึงความสามารถของสมาชิกในการผลิตสินค้าออกวางจำหน่าย สินค้ามีคุณภาพ ใช้งานได้จริง ราคาอ่อนโยน และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เลือกใช้สินค้าที่ผลิตมาจากผักตบชวา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีคุณภาพ แต่ยังขาดการพัฒนาของตัวสินค้าให้มีสีสัน ลวดลาย หากสมาชิกมีการศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมีสีสันมากขึ้น อาจเป็นช่องทางที่จะเจาะตลาดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นเข้ามาเลือกใช้ผลิตภัณฑ์

3.3 ด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีไม่เพียงพอต่อตลาดหรือความต้องการของผู้บริโภค หากมีการพัฒนาปรับปรุงเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ควรให้มีการกระจายสินค้าตามสถานที่ต่างๆ เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

3.4 ด้านการส่งเสริม ควรส่งเสริมให้มีกลุ่มเยาวชน นักศึกษา หรือกลุ่มของหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต ซึ่งอาจเป็นการขยายฐานลูกค้ามากขึ้น และเป็นการสร้างรายได้ที่ได้จากการผลิตสินค้าที่มีเป็นจำนวนมากในพื้นที่ และเป็นการส่งเสริมให้กิจกรรมที่กลุ่มสมาชิกได้ทำมีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คู่ควรแก่การอนุรักษ์

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาร่วมกันดำเนินกิจกรรม โดยเคารพกติกาของกลุ่ม มีการจัดตั้งโครงสร้างของกลุ่มที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยรักษาผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก มีการวัดความสำเร็จของการจัดตั้งกลุ่มจากการที่กลุ่มมีความเจริญเติบโต ดังนั้นกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จึงเห็นความสำคัญของการที่จะผลิตสินค้าให้มีคุณภาพและต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเกษม จันทรแก้ว (Chankaew, 1997) ความรู้และหลักการต่างๆ ที่อธิบายถึงพฤติกรรมของกลุ่มหรือเป็นศาสตร์หนึ่ง ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มวิชาการกระบวนการกลุ่ม จะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเป็นการศึกษาถึงพลังหรือสภาพการณ์ต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป็นส่วนรวมรวมถึงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มที่ถูกกล่อมเกลามาประสบการณ์ของกลุ่ม

2. ปัจจัยแห่งความสำคัญของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ คือ

2.1 ด้านของสมาชิกในกลุ่ม ในการอยู่ร่วมกันของสมาชิก มีการทำงานร่วมกันซึ่งความเข้าใจและไว้วางใจกันเป็นสิ่งสำคัญของการ

ดำเนินงานในด้านต่างๆ เพื่อให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมายไปด้วยกัน

2.2 ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มต้องมีการวางแผนแผนของการทำงานชัดเจน มีกฎเกณฑ์กฎระเบียบที่ชัดเจน เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติไปในทางทิศทางเดียวกัน มีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งอาจแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติตามความถนัดของแต่ละบุคคล

2.3 ควรมีการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มที่มีการผลิตเครื่องจักสานทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้การชี้แนะแนวทางที่ทำให้สามารถมีการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิวานนท์ ทิวนนท์ (Tivanont, 2000 : 7) งานที่ใช้เวลาว่างในการสร้างสรรค์เป็นการสร้างงานที่ไม่ได้คำนึงถึงเวลาในการสร้างโดยมักใช้เวลาว่างหลังจากการงานประจำคือการกสิกรรม ซึ่งทำได้ในบางช่วงเวลาของฤดูกาลโดยไม่จำเป็นต้องเฝ้าอยู่ตลอดทั้งปีในช่วงเวลาว่างชาวบ้านก็จะหันมาทำงานอื่น เช่น จักสาน ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งไม่ได้เป็นอาชีพหลักแต่อย่างไร ผลผลิตที่เกิดขึ้นนำมาใช้ในครัวเรือน แต่หากว่าเหลือจากการใช้สอย จึงนำมาแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอย่างอื่น

2.4 ควรมีการส่งเสริมในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานให้มากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาการบริหารกลุ่มจะยึดหลักการให้อิสระแก่สมาชิกในการเข้าร่วมประชุมซึ่งอาจทำให้สมาชิกยังไม่สามารถแสดงความคิด

เห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งทางกลุ่มควรมีการหาแนวทางในการให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น

2.5 ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดเก็บความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ทั้งในรูปแบบของเอกสารฐานความรู้ที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่มเอง เพื่อให้กลุ่มสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการหรือการพัฒนาความรู้ของกลุ่มให้มีเอกลักษณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (Serirat, 2003) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและความโน้มเอียงของพฤติกรรมจากประสบการณ์ที่ผ่านมา การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับสิ่งกระตุ้นและเกิดการตอบสนอง การเรียนรู้เกิดจากอิทธิพลหลายอย่าง เช่น ทศนคติ ความเชื่อ และประสบการณ์ในอดีต

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมีอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ คือสินค้าของกลุ่มไม่มีความหลากหลาย ซึ่งสินค้าสามารถเพิ่มลวดลายสีสันเข้าไปในตัวของสินค้านั้นๆ ได้ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในตัวสินค้ามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wongwongnupporang, 2009) ที่กล่าวว่าสินค้าแต่ละครั้งของ OTOP มีคุณภาพไม่เหมือนกันไม่สม่ำเสมอวิธีการผลิตไม่ทันสมัยไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อีกทั้งผู้ผลิตทุกกลุ่มก็เกรงว่าผลิตออกมาแล้วไม่

สามารถหาตลาดได้ปัญหาที่ตามมาคือจากเดิมที่ผลิตแล้วขายเป็นตลาดเชิงรับจึงมีการปรับใหม่ให้เป็นตลาดเชิงรุก 2) ปัญหาด้านการตลาด คือการตลาดของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ยังไม่ค่อยมีการส่งเสริมการขาย การตลาดยังไม่กว้างพอที่จะทำให้บุคคลส่วนใหญ่ได้รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มยังขาดการประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจำหน่ายที่ยังมีจำกัดโดยเฉพาะช่องทางการจัดจำหน่ายพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของต่างประเทศที่พบว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่างต้องให้ความสำคัญกับการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางอีคอมเมิร์ซ เพื่อเข้าสู่ตลาดต่างประเทศได้ง่ายยิ่งขึ้นและสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย “การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ทัศนศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานผักตบชวา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” มีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ การบริหารจัดการเป็นตัวชี้วัดถึงความแข็งแรงของกลุ่มหรือองค์กร โดยอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ คือ บทบาทหน้าที่ ภาวะเปียบ ข้อตกลงร่วมกัน การสื่อสารระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนการควบคุมการตรวจสอบกระบวนการกลุ่มยังเกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลที่ว่า

เหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในกลุ่มนั้นเพราะเหตุใด ทำไมกลุ่มจึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น บางกลุ่มได้รับความสำเร็จ บางกลุ่มได้รับความล้มเหลวนั้น เป็นเพราะเหตุใด

2. ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย การศึกษาวิจัยถึงแนวทางในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนสำหรับกลุ่ม การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ผักตบชวา

การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และทันสมัยมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินงานกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบถึงข้อดีข้อเสียของการร่วมกลุ่มหรือจัดตั้งกลุ่ม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ภายในกลุ่มต่อไป

References

- Chaiboon, P. (2016). The Development of the Potential of Mudmee Silkworm Community Enterprise. Case Study : Ban Kut Rang Silk Weaving Group, Kut Rang Province. *Master of Public Administration Local Government*. Local College : KhonKaen University.
- Chankaew, K. (1997). *Planning and Management of Natural Resources and Environment*. Bangkok : Kasetsart University.
- Liesuwan, V. (1989). *Weaving Machines in Thailand*. Bangkok : Odean Store.
- Seriwan, S. (2003). *New Marketing Management*. Bangkok : Thamsan.
- Tivanont, N. (2000). *Teaching Curriculum and Art Education Book Project Management for Bangkok*. Faculty of Fine and Applied Arts. Bangkok : N.p.
- Wongwongnupporang, P. (2009). Community Marketing Development Approach : Case Study. Community Enterprise Wat Chan Pattana Group, Moo 7, Wat Chan District, Muang District. *Master of Arts Program*. Phitsanulok : Rajabhat Pibulsongkram University.